

det opptrakka området breiare, nye vandrarar går enda lenger ut, og etter kvart er myra trakka sund over eit mange meter breitt belte. Som dei fleste veit, gror sår i ei myr langsamt att, og slett ikkje når dei stadig vert haldne opne.

Problemet er dels at dei sundtrakka myrane reduserer naturopplevinga til folk og òg har verknad for "vandrekomforten". Men det har i tillegg ei meir direkte naturvernside - ein kan få erosjonskader av vatn som renn i stigane, og der trafikken er stor, kan så store område bli råka at rike plantelokalitetar kan bli heilt øydelagde.

Etter mi meining er denne miljøsida ein side turistforeiningane må leggje større vekt på når det gjeld både traseval for og opparbeiding av løyper. Likeins må turistforeiningane tenkje meir på differensiering av tilrettelegginga mellom ulike område. Her er samlinga i "nye DNT" ei stor føremon.

Dei som har undra seg på om TT no har store planar i retning av å gjera stignettet gangbart i spasersko, kan kjenne seg trygge, i alle høve på det noverande styret. Dei strekningane det er aktuelt å stokklegge i Sylan, er no stort sett stokk- lagte. Ein skal gjera noko supplerande arbeid til sommaren. Det kan vere aktuelt å stokklegge nokre strekningar i Trollheimen ut frå miljøomsyn, t.d. over myrane i Follaldalen, men ytterlegare planar finst ikkje.

Desse har vore med og køyrt ut stokkar og andre materialar i fjellet om vinteren:

Vognførarar:

Kapt. Peder Flakne, kapt. Odd Johnsen, kapt. Gunnar Myhre, lt. Eilif Overvik.

Mannskap:

Bjørn Dyrdaahl, Harald S. Jensen, Jomar Jystad, Svein Nordbeck, Steinar Nygård, Roar Rønning, Ivar Wold.

Desse har vore med på stokklegginga sumars tid:

Karl H. Brox, Magne Flack, John Hembre, Otto Larsen, Ivar Lehn, Johan Moxness, Kjell Nielsen, Arnfinn Næsbø, Thor Risan, Odd Stavrum, William Sæther, Erling Østgård, Arne Øwre.

Ruteinspektørane Rolf Høyem og Leif Johansen har leia arbeidet.

Ein har rekna ut at totalt er det lagt ned om lag 1.200 timar med dugnadsarbeid til no. Ein takk til alle dykk som har vore med!

Angrep av fjellbjørkemåler

Av DAGFINN REFSETH

Folk som har ferdes i både Sylene og Trollheimen de senere årene har trolig lagt merke til at bjørkeskogen over store områder ikke har vært friskt grønn, men brun og viss. Dette var bl.a. tilfelle i Jøldalen sommeren 1987 og samme sommer også langs stien fra Sankåvika innover mot Storerikvollen. Mange har stilt spørsmål ved som skogen er angrepet av forurensning og iferd med å dø, men forklaringen er heldigvis mer naturlig enn som så.

Enkelte år vil fjellvandrere ha lagt merke til at man etter en tur igjennom bjørkekrattet har fått med seg «blindpassasjerer» i form av små, grønne larver som kravler rundt på klærne. Tar man seg tid til å studere bjørkene på nært hold, vil man gjerne finne store mengder av disse larvene. Bjørkebladene kan da være mer eller mindre oppspiste — ofte er det bare brune rester igjen, gjerne omspunnet av fine silketråder.

I de fleste tilfeller vil det da dreie seg om larvene av fjellbjørkemåleren, en sommerfugl som tilhører målerfamilien. Familien har fått navn etter larvenes noe merkelige måte å bevege seg på, som igjen skyldes plasseringen av føttene. Larvene har tre par føtter (brystføtter) foran og to par (vorteføtter) bak. De strekker kroppen fremover, tar tak med brystføttene, trekker kroppen etter og fester vorteføttene like bak brystføttene. På denne måten «måler» de seg frem på underlaget.

Larvene har en glupende appetitt og kan til tider gjøre stor skade på fjellbjørkeskogen. Andre målerarter, slik som den lille frostmåleren, er fryktet som skadedyr på frukttrær. Men også denne arten kan være vanlig på bjørk, ofte sammen med fjellbjørkemåleren. Det er imidlertid lett å se forskjell på larvene, selv om grunnfargen hos begge artene er grønn: fjellbjørkemålerens larver har grønt hode og gule striper langs kroppen, mens frostmålerens larver har svart hode og svarte lengdestriper.

De voksne fjellbjørkemålerne har en uanselig gråbrun farge og kan være vanskelig å skille fra andre arter. De flyr om høsten, noe som

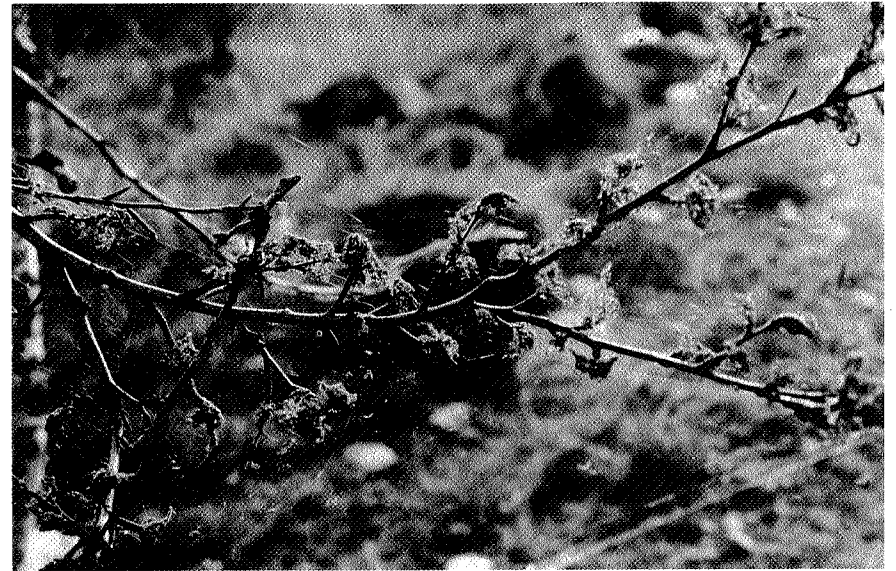

Her har målerlarvene satt tydelige spor etter seg.

DAGFINN REFSETH

har gitt opphav til det vitenskapelige navnet: *Epirriata autumnata* (autumn = høst). De legger egg på bjørkekvistene, og om våren kryper larvene ut og begynner å ta for seg av de nyutsprungne bjørkebladene. I løpet av sommeren gjennomgår de fire hudskifter før de kryper eller slipper seg ned på bakken og forpupper seg, og i august-september er neste generasjon klar til å starte forplantningen.

Det er imidlertid ikke hvert år at fjellbjørkemåleren opptrer i så store mengder at den setter tydelige spor etter seg. Angrepene har en tendens til å komme med ca. ti års mellomrom. I Trøndelag var det stor mengder av fjellbjørkemåler i 1986, 1987 og delvis i 1988, og forrige gang bestanden var på topp, var i 1976-1977. Før den tid var det «toppår» i 1965, 1955 og 1945. Vi kan altså vente oppsving av bestanden igjen en gang i slutten av 1990-årene. Det er sjelden at angrepene strekker seg over mer enn et par år, og skogen vil normalt ikke bli utsatt for noen særlig skade, men en og annen gang kan angrepene bli så kraftige og langvarige at trærne bukker under. Flere steder i Trøndelag kan man fremdeles se spor etter målernes herjinger rundt 1945.

Larve av fjellbjørkemåler i karakteristisk stilling.

DAGFINN REFSETH

Årsakene til at fjellbjørkemåleren har en syklus på ca. 10 år, er ikke fullstendig kjent. Undersøkelser fra Finland tyder imidlertid på at bjørketrærne til en viss grad er i stand til å sette inn «motangrep» mot larvene. Det har vist seg at når bladene blir utsatt for mekanisk påvirkning, f.eks. i form av larvegnag, begynner trærne å produsere visse stoffer som hemmer larvenes vekst og utvikling. Den samme effekten kan faktisk oppnås ved å klippe i bladene med én hullmaskin. Konsentrasjonene av hemmende stoffer øker etter hvert som angrepet skrider frem, og til slutt vil de fleste larvene dø før de har fullført utviklingen. Populasjonen vil dermed etter hvert komme ned på et normalt nivå igjen. I tillegg vil andre dyrearter bidra til å desimere bestanden ved å utnytte det enorme matforrådet som larvene utgjør. Flere fuglearter, slik som bjørkefink, nærmest fråter i målerlarver når anledningen byr seg, og snylteveps og andre parasitter bidrar på sin måte til å redusere mengden av larver. Etter en tid vil så trærne slutte å produsere veksthemmende stoffer, parasittene vil avta i antall, og syklusen kan starte på nytt.

Klimatiske faktorer kan også påvirke utviklingen. Selv om eggene,

som overvintrer, er tilpasset å skulle tåle ganske lave temperaturer, kan langvarig sprengkulde føre til at det blir produsert færre larver. Effekten av lave temperaturer kan ofte observeres ved at det går et skarpt skille mellom angrepet og frisk skog et stykke opp i fjellsiden.

Nå må det jo sies at betegnelsen «skade» i denne sammenheng bør brukes med forsiktighet. Trær som blir svekket av angrepene og kanskje faller som offer for høststormene, gir plass for nye, friske individer. Fra menneskets synsvinkel kan nok målerne fortone seg som skadedyr, men de har faktisk en viktig funksjon i skogens foryngelsesprosess.

Har du møtt boltiten?

Av KARL H. BROX

Av alle fjellets fugler er trolig heiloen den som fotturister flest kjenner best. Midtsommers kan dens mollstemte fløyt høres over heiene bokstavelig talt fra hytte til hytte. Vet man ikke bedre kan det virke som om den samme fuglen forfølger vandreren der han går fra morgen til kveld, men slik er det likevel naturligvis ikke. Etter hvert som vandreren går gjennom revir etter revir overtar hele tiden nye engstelige heilopar varslingen «Tlyyy», lyder det stadig vekk bortetter myr og rabber, mens fuglen selv enten sitter stille på en tue eller småløper foran den eller de som kommer gående. Kommer man for nære rede eller unger kan den spille både syk og skadet for å lokke fredsforstyrrelsen vekk. Heilopar som har slått seg ned i nærheten av de mest beferdede turistrutene kan på denne måten ha full sjau det meste av dagen med å gi uttrykk for stadig bekymring for egg eller unger.

Heiloens tilholdssted er fjellviddene i bjørke- og vierregionen. Best liker den seg på snaue og ikke altfor fuktige heier med litt gress, vier og lyng, men den finnes også opp i lavregionen. Der overtar imidlertid en nær slektning av heiloen, nemlig boltiten, som nok også mange fjellvandrere, men slett ikke alle, har stiftet bekjentskap med.

Med sine 24 cm er boltiten litt mindre enn heiloen, og omlag på størrelse med en gråtrost. Den er lett å kjenne igjen, både på utseendet og ved at den på redeplassen er meget lite sky. Issen er svartaktig med hvite flekker eller spetter, og fra nebbroten går på begge sider av hodet en markert hvit stripe i en bue over øyet og ned i nakken, slik at den danner en tydelig V når man ser fuglen bakfra. Ryggen er gråbrunflekkt og brystet grått øverst og rødbrunt lenger ned, delt med en tydelig hvit stripe. Bena er grønnngule. Har man først boltiten foran seg, tror jeg det er vanskelig å ta feil, ikke minst om man møter den ved redet, der den som nevnt er svært tillitsfull. Ja, den er faktisk så tillitsfull at man kan få den til å ruge i hånden(!), uten at jeg med dette vil anbefale alle og enhver til å forsøke å få det til.